

zrela herta (III)

gojko čelebić

Zakoračio sam s rukama u džepovima pred ograda ispred zgrade, ograda koju sam prvi put video pre koji dan ali čija mi je name na blesnula u sasvim jasnom svetlu. Ruku na srce, nije blesnula nego se uvrtela, jer čim smo se juče ili prekjuće vratili u naš stan na trećem spratu, Ana je pomisliši kako ograda tamo stoji da bi sprečila, tako reći spasiš gradane koji ujutro u pola šest izleću iz zgrade, da ih vlastita inercija ne baci pod točkove autobusa ili na tramvajski kolosek; ograde nam stoje pred nosem da bismo zaobišli opasnost, zaključila je. Šteta vremena i truda, „pomislio sam gledajući sa zavištu vitice od kovanog gvožđa, ili sam ja čaknut ili ova umetnina leži gde joj nije mesto.“

— Februarsko jutro je bilo prohладno ali svetlo i trenutak-dva sam posmatrao senke violininskih ključeva na prljavom trotoaru.

Zatim sam stao da merkam kuće, njihove balkone i zbijene krovove, pa topole, gole i nežne, gare glatkе kao maslac. S radošću sam zaključio da mi nije utruuo ni fakirski pogled na menjen ženskim nogama. Naprotiv, plamteo je kao podmladen i za pet minuta uzoholio mi svaki deo tela.

Sunce goracka na niskom nebu, cupnem, poskočim, šutnem komadić papira, jao, obuo sam iste one šimi cipele braon boje koje sam dobio za devedeset drugi rodendan, uoči odlastka u vojsku. Vreme izgubljeno na robiji potušavam da potisnem iz sećanja, iz svesti, iz mozga, ah, kada bi čovek pored svog imao i mozak životinje pa da takve stvari prekomanduje kad mu se prohte iz svoje u glavu nekog konja...

Pogledao sam u prozore stana gde je sa svojim roditeljima i bakom živeo Zbigniew, moj stari kamerat koji se preselio u isti ovaj grad, gde sam ja sada — i kakvom igrom slučaja, kako brzo sam sve doznao! On je išao u školu skupa s ruskom, madarskom i nemačkom decom, kao uostalom svi Poljaci čiji roditelji žive u inostranstvu; mogu reći da smo bili odlični drugovi. Moja godina i nešto tudine koju je tako poštovao brat Jakov, to je vreme proveno sa Zbigniewom.

Stakla čista, zavese pažljivo navučene, zaставice s dve strane okana najavljuju ili ispraćuju neku svetkovinu, šta li, plehani ispust posut mrivicama za golubove, hvala bogu, vlada mir, Zbigniewovi su živi i zdravi.

Pogledao sam u nebo, pa da, šta bi me drugo srelo do zgradurina s natpisom *Magyar dárus és gépgyár*, zastupništvo madarske fabrike dizalica, ista metalna okvirčina, ista slova što se svako veće pale za videla, pre uličnih svetiljki. Zna se šta me čeka odmah iza, hotel As. I zaista je tamo. Iza njega mora biti prekrasna žuta zgrada s natpisom *Deutschebank*, nema boga. E, tu sam morao da se razočaram: moglo se, doduše, pročitati nešto kao *Deu...h...nk*, i to ne nešto nego tragovi krasnog schwabach pisma što su ova slova stajali ceo vek truda da bi barem u obliku svog obrisa odolela i preživela jedva šest od jedanaest. Zajedno sa oljuštenom fasadom onih pet su bila precrptana krupnim natpisom koji me nije morao da interesuje.

Da! — Mi smo ovde nekada živelii, otac, majka, Jakov i ja. Otac je službovao u ovom lepotom gradu, kratko. On je, nekada pre, ne ovde, postrojavao vojниke, galamio, katkad, u pripotosti, ruka mu je sama padala na revolver, katkad je dobacivao devojci u kantini. Šta je tu čudno. Ovde je, ako je tačno šta nam je majka pričala, samo izdavao naredbe, potpisivao aktu, kratko. Sa ženom je bio srećan tih nekoliko godina pre i nekoliko godina posle našeg rođenja. Sve dok ga poratni jugoslovenski zatvori nisu proizveli u mesara, u kom činu ga je i ubio najstariji brat Đelja Albanca. Onda je i majka šenula. Davo da ga nosi, pustio je bio čoveka previše, mrtav je...

Ali Zbigniew! Njega moram pronaći po svaku cenu, on će mi za početak biti sve. Stari drugar sada je postao zadnja nada. Veže nas štograd iz najranijeg detinjstva, kasnije smo se vi-

dali, dopisivali. Godina mog života, godina o kojoj dosad namerno nisam ni reči, s njim je proživljena. Doduše daleko od Herte, ali lepo. Onih devet meseci kada je Aleksandar bio u majke a brat Jakov na slobodi! Prijatelju!

Odatle je počelo da miriše na novogradnju, na surov svet linearnih principa; video sam da dalje proveravanje nema smisla i okrenuo drugom stranom trotoara natrag. Iz inata nisam obratio pažnju na zardalu kanturinu za smeće iz koje sam ležao ko zna koliko, već sam prošao pored nje ravnodušno, ignorantski čak.

Hemisika čistiona! Preda mnom je stajala velika siva zgrada, njeni sam prizemlje posvećivao dvaput mesečno — deo koji dode za desnom rukom gde sam ostavljao pun kufer pantalone i mantila — a ponekad i tri i više puta u mesecu, kad sam kupovao devojkama cveće. Zbigniew je imao dosta prijateljica, upoznavao me je skoro sa svakom, vodili smo ih u pozorište, na konjske trke, svuda.

Cvećara je bila odmah za levom rukom, odeljena od čistione uskim haustorom na čijim je vratima pisalo ugljanom kredom... Mom čudenju nije bilo kraja — ista cvećara, iste neonske cevi iznad vrata, ista pobočna vrata sa ugljanim slovima: *Josip + Nataša i Milan voli Ružu!* /Cvećarka je dobila nadimak Ruža od

miroslav perić

desetorce momaka koji su bili zaljubljeni u nju; njena šminka nikad nije mogla da izbegne sličnost s nekim od cvetova na polici. / Pomislio sam da je sve san, ali ne, nije bio san, nemoguće je postalo zbilja, ophrvala me je tuga kad sam ugledao čistionu i cvećaru, kad sam se setio Hertinih haljina od atlasa i njenih raširenih negovanjih prstiju koji su primali cveće.

Ni govora o snu, sve je na svom mestu kao da sam se juče udaljio.

A ja sam posle toliko godina krenuo da tražim nju i naše dvoje dece, Aleksandru i Suzanu. Kao mlad i neiskusan svoju sam porodicu prepustio na milost i nemilost sudbine, učinio sam pogrešan korak i — gotovo. A i Herta je... davao da nosi grehe, davao da nosi zatvor, vracam se i hoću da živim! — Preda mnom je stajala hemijska čistiona poput trijumfalne kapije ispod koje mi se valja provući četvoronoške.

Kako da se ne setim našeg dragog profesora Cesarcu kog je jednom žena prevarila i po-

krala da bi se kasnije vratila i molila za oproštaj — kako da zaboravim šta nam je ispričao kad smo bili na maturi!

Jedne večeri policija je zazvonila i našla ga u pidžami:

»Gospodine profesore, gde ste bili sinoć?«
»Kući«, odgovorio je on piskutavim glasom.
»Šta ste radili?« Pisao sam skriptu, slagao je.

»Kakvu skriptu?« — Onda su lepo izvršili pretres i naredili da pokaže skriptu.

Radi čega je policija digla iz perina sirotog starčića i držala ga pola sata u strahu? Bilo je o Božiću i naš jedni profesor je klapo šarana, pošto žena to ne bi za živu glavu. Mlaz krvi kano je na pantalone i on ih je sutradan odneo u hemijsku čistionu. Ne znam kako danas stope stvari, ali tada je osoblje čistione bilo dužno da najmanju mrlju što miriše na krv prijavi policiji. Tek da se našao u nebranom groždu čovek koji u životu nije zgazio mrvra, jedva ako je preklopao šarana o blagdanima, a i to zbog prokletog ženskog snebivanja. Eh, dobri naš Cesarec, gde li je sada? Ja sam najčešće dobijao pisma i karte iz inostranstva i on me je molio da mu čuvam markice, zbirao je u slobodnom vremenu, redao, strickao, lepio, jednik...

Evo *Zlatne ribice*, raja zemaljskog! Ovde se jelo čuveno kinesko meso besmrtnog pripravljano na pari i još čunjenvi ruski kavijar. Ovde su sedele Hrvatice i Madarice iz našeg kvarta i najlepše devojke iz celog grada — bivalo ih je toliko da su već posle stote pocinjale da liče jedna drugu. Petkom uveče na poroci dimljene kanadskog lososa svraćala je i Zbigniewova sestra Renata, jedina koja nije imala dublerku.

Robijaš, životinja, nasrnuo sam kao lud na dobro znana vrata. Teško je zamisliti razočaranje koje mi se skupilo u knedlu ispod jabučice kad sam pročitao da je radno vreme svedeno na bedni period od 11 do 21 čas.

Mada je ulica bila polupusta, što me je najviše iznenadilo — takvu sam je poznavao u jedan po ponoći, posle rončenja ovde ili kod Crvenog bika ili kod Grka — umalo da se suđarim sa čovekom koji je grabio iz suprotnog pravca i, u to sam se kasnije uverio, nimalo nemarno preprečio mi put. Imao je guste obuve i konjsku vilicu, odelo — civil.

„Pardon,“ rekao sam više nego ubeden da postupam dobro, da sam jasan, barem se ova reč ne može izlizati dok je sveta i veka. Uzgred, to je bila moja prva reč izgovorenja u novom životu. Istini za volju, molio sam se tih dana za decu, a i za Hertu — greh je greh i praštati treba, nisam ni ja cvećka — ali molio sam se istina.

Čovek je izvadio beležnicu i uneo me u nju od glave do pete. Najpre je to uradio onim pokretima kojima vas tramvajski revizor unosi u nekoliko čereka u svoj blokčić, broj lične karte, ime oca, zanimanje, adresu — ali čova s konjskom vilicom ništa ne pita? — da bi vam nabio na laktat džaba vožnju; kasnije je, kako se učinilo, stao nešto da petlja oko mog izgleda.

Koža lica je počela da negoduje na neki svoj način i da se protivi oštrom suncu, kako često biva, što se mene tiče, naravno, da jedno od dva tela u dodir izražava ili nezadovoljstvo dotičnim telom, ili dodirom, ili i jednim i drugim. Kao što reči rdavog dramskog pesnika umeju da budu nezadovoljne, da prebacuju krušicu jedna na drugu i da jedna drugoj smetaju.

Cim se čovek udaljio, pogledao sam na sat u dnu dnevne svetlosti i pretrnuo odozdo na gore kad da mi se uz tetive uspentrala moja Kalipsa, Ana. Sekundama se, imam osećaj, mogao meriti trk trotoarom i let stepeništem, desetinkama sekunde vreme za koje sam uleteo kroz odškrinutu vrata i ukopao se u pred soblj. Vreme, smešna reč, svaki damar mi je kucao kad budilnik.

Ana se cesila pred ogledalom, praveći se da me ne primećuje. Imala je na sebi teget haljinu sa riševima i hola-hop čarape sa po parlažnih mlađeža na trbušastom delu ispod kolena. Izgledala je sasvim drugačije nego kad sam je video priv put. Ponešto mi je licila na razvratnicu koja me je načela u opštinskoj kujni. Obe su bile nabuhle u telu i obe su se u početku na isti način pravile da me ne primećuju.

Uhvatile me je sećanje na telo moje bivše žene kao kad grč uhvati plivača. Njeni mlađe-

ži, mogli su se loviti rukama, i kad bi mi se učinilo da ih već imam među prstima, zbogom, izmicali su kao leptiri. Dražane u nedrima? — Herta je to imala u kolenima! Malo niže, njenja mačkica rasla je u postelji kao iz vode, a kad god sam je dodirnuo jagodicama prstiju, i još po nečim, osećao sam kao životinjica krutne, natekla i poplavila i raspupila...

Nevernica, sve mi je uzela! Povela je našeg dvogodišnjeg sinčića — koliko li mu je sada? — povela kćerkicu, uskratila mi je i mogućnost da ih vidim, ali ih nije isčupala iz srca i neće ih isčupati dok sam živ.

Dok sam živ — kako to smešno zvući. Ne znam otkud i kako, tek na oči mi je izšla slika mog neprijatelja, prehistorika Klusa Dietricha Manna. Plav i kukasta nosa, visok, uspravan kao katarka, u cvikerama s metalnim okvirom koji je njegovo ionako hladno lice držao na konstantnoj temperaturi od 0 stepeni. Ruku niz čije se vene razlivala plava krv poput Dunava s pritokama na mapi, podigao je kao da hoće da blagoslov. Prokleti ženskar!

Zimogrožljivo sam se stresao i Ana me potražio svojim žutim ogrećem od nankinga.

Ima u Bunjinovom romanu *Život Arsenjeva* jedno lice, izvesni Baskakov, učitelj kneževog najmladeg sina. Skitnica. I za ovaj porok, posred stotinu drugih, vezan je kao za kakav kolac. Vitez. Snagom čudesne poetike svog bića otima se s koca zagledan u maglovita prostranstva plemenitosti, hrabrosti i vrline. Pustinja i gladnik. Učenjak i kavaljer i plemić. Dečak se, naravno, zaljubio u tu protivurečenu, najsumnjuvajućeg egzistenciju pod suncem iz koje s podjednakim pravom progovaraju davo i pesnik. Ne obazirući se na vaspitanikove godine, ovaj sa samim sobom nesmrljivi čovek raspljavajući je dečiju maštu najuzvišenijim višestkim povestima, gurajući i sebe i njega u vatu zamkova, bojišta, junaštva i seća. Imao je hiljadu neprijatelja i nitkova po celoj Rusiji. Ubrozo poslo je Baskakov bio došao na vlastelinovo imanje, nekog ružnog prolećnog dana, za dlaku je prošlo da se on i stari knez ne izbodu kindžalima...

Otprikljike takvog čoveka, ako smem reći: presadenog s kraja prošlog veka u naše vreme, upoznao sam dana 8. marta u Aninom i mom stanu. Zazvonio je i savio svoje dugo telo u naklon bez ijednog preteranog gesta, da bi mu pozavideo svaki lektor plesa ili laf salona. Isukao je crveni karafil iz celofanske rolne, pružio ga dami i poljubio tamne vene na njenoj nadlanici. Seo je za sto u kujni, odbijajući ponudu da se sve troje preselimo u dnevnu sobu, izvoštio svoj oštri profil i povodom praznika uputio Ani nekoliko reči koje su šuštale od milija.

Iza njegovih se leda gotovo neopăženo uvukao dobrman bakarnih grudi i crne hrtenice. Pseto je selo kraj ogledala u predoblju.

Ani nije preostalo ništa drugo do da se upusti u razgovor sa gostom. Gledala ga je ne kao da ga vidi prvi put, nego kao da ga vidi posle dugo i dugo vremena. Nasula je pivo u čašu od dva deci, začepila bocu plutom i vratila je u frižider.

»Gladni ste?« upita ona.

»Meni je još rano«, odgovori on ponosito i zabaci glavu. »Prezalagajim ili čuvam nešto s nogu samo noću.«

Učinilo se da je malčice uvreden pitanjem. Nosio je perčin niz vrat, kao neki dagestanski ašug, putujući pevač, čak mu i glas beše zvonačak. Jedna mu je ruka držala glavu dok je druga visila niz telo. Imao je oči boje plavog kame na i lice nalik kamenoj sekiri. Sudeći po tome kako je sasuo u sebe dva dela tekućine dalo se zaključiti da ga je podugo mučila žeća.

»Pas je možda gladan«, reče Ana oprezno.

Bez sumnje je umeo da se pravi nagluv kad zatreba. Činio se nevešt, a u stvari nije htio da bude svedokom tako izlišnog puštanja reči u vetrar. Šta je život jednog psa? Šta predstavlja egzistencija glodara, pored toliko pitanja koja se moraju postaviti odmah, pod hitno, pored hiljada pitanja od kojih ni jedno ne može da čeka ni izdaleka koliko može da čeka želudac nerima ili čak čoveka!

Umesto toga reče nekoliko reči o sebi.

Poslednje decenije promenio je tri ili četiri zanimanja. Sedamdesetih godina bio je tandler, prodavao je zavese od katuna, kravate, marame, jemenije, razne priveske, dinduve i ko zna šta sve ne. Išao je od grada do grada, od

sela do sela, sve dok mu nije dosadio nadimak Džupa, što na turskom označava vrstu ženske tkane košulje. Šalova od kašmira, svilenih marama, batistanih bluza, ogreća od ševoita i raznoraznih igračaka sa decu i ozbiljne naku-povalo se, od njega, ne zna im se broj. »Tamo«, pokazao je rukom kroz prozor, »iza gora iza dola.«

Bio je grnčar u nekom mestu čuvenom po grnčarstvu. Premeravao je zemlju, dok nije zarađao pičku na čelu kod neke paorkinje, ras-krvavila ga srpom. Dobavljao je nešto za vojsku. Nameravao da osnuje papirnicu, uortacio se s dvojicom iz pilane, koji su živeli jedan s drugim u nekoj vrsti milote. A onda je dobio novi nadimak. Ni trenutka nisam posumnjavao da nadimak nije bio lišen prizvuka sklonosti k muškom polu. Sve je, dakle, propalo.

»Neću nikome da budem slugerjan!«.

Učini mi se da je tom rečenicom kresnuo o svoj profil.

»Kako zamišljate da živite na ovom svetu, uvaženi gospodine, a nikome sluha da ne budete?« — usudih se da upitam.

»Tako«, veli, »Zamišljam.«

Primio je svašta. Naučio je da svira u sicilijski instrument okarinu, te da uz tu muziku izdrži neobično živ tempo plesa, koji je njegova lektorka, neka ciganka vatrena pogleda, šlatkim nazalnim glasom zvala tarantela. Španski cigani izvezili su ga u njihovoj hazardnoj igri zvanoj makao.

»Sve stvari jasne same po sebi nisu ništa do tričevi i gluposti, mlađi prijatelju. Dve godine sam radio u cirkusu i to je najslabodniji deo mog života, rešio sam se glavobolje od tih prokletih stvari jasnih po sebi. Idite u cirkus. Idite u cirkus, mladiću!« reče ushićeno i poskoči sa stolice.

»Ni u kom slučaju!« zavapi Ana. »Nemojte da ga nagovaratate, molim vas. On ne može u cirkus.«

»To je predrasuda, dozvolite«, pade on iz vatre u učitost tako nežno, tako bolećivo. »Ne smemo dopustiti da istina likuje nad Bogom.«

Onda se okreće meni.

»Kad se drugi put sretnemo ispričaću vam legendu o prikovanim junaku Amiraniju. Popularna je na gruzijskom i na sledećim jezicima: svanskom, megrelskom, abhanskom, armenском, osetinskom, čerkaskom, laksom i kabardijskom.«

To ga je, kanda, smirilo. Optio je gutljaj i načas kada da se stiša bura u njemu.

»Danas se izdržavam uglavnom prodajom pasa«, zaključi poslovno posle izvesnog vremena. »ima u pasa nešto što mi dušu ispunjava čudenjem i gotovo divljenjem: tužni su posle srušnja. Naravno, volim ih i zbog drugih stvari.«

Ana je ukapirala brže od mene.

»Žao mi je«, reče. »Ne možemo vam pomoći. Pas nam zasad nije potreban.«

»Ništa, ništa«, procedi on i ustade. »Navikao sam.«

Moram priznati da mi je bilo neobično žao što odlazi, mada ne znam otkud se i zbog čega uvikula u mene sasvim otvorena naklonost prema čoveku; tačnije, ne umem da objasnim. Kako kratko sam ga poznavao a kako dobro sam znao da će mi nedostajati! Preostala mi je utešna pomisao da sam prema njemu bio ili hteo da budem pravedan. I zaista sam u jednom trenutku pomislio da bi ljudi iz drugih gradova trebali da dodu kod nas da ga vide, toliko me beše osvojio.

Ustao sam i, što mi je dozvoljavalo moje stanje bolesnika, stegao mu ruku. On se još jednom pokloni, spontano kao kad mesec padne u vodu, zahvali, pomilova svog pratnoga po njuši i izade. Vrata se zalupiše za ždrebecim sapima dobrmana i zatvorise nas u mirisu koji su ostavila tela njih dvojice.

Ja sam se bio razboleo, naravno, kada sam video cvećaru i čistionu i kad me je Ana po povratku kući pokrila žutim nankingom. Ležao sam četrnaest dana ako me pamćenje ne izdaje. Kad sam jutros video cveće steglo me je nešto u grlu, ali se nisam usudio za dozvolu do cvećare. Uzimajući u obzir zabrinutost i pažnju koju je pokazala poslednje dve nedelje, siguran sam da me ne bi pustila, kad bih zatražio, cveće da joj kupim.

Ah, s kakvim sam nestrpljenjem očekivao susret sa Hertom!

druidi

milić popović

SVE VRIJEME

neda se dodirnuti u pergamentima! zaraslo ništa; ovdje i тамо. medu nedovršenim čistim komadima. napolje. prekorači gusto osjenčenu

svakodnevnicu do kraja. kroz ljepljivu. gustu fasciniranu. udahni, izdahnuti pražan okvir gdje rastu pergamenti. prije negoli dodirne te crtež unutrašnje galerije. dakako bez ukusa

i mirisa. savršenom tehnikom. ništa drugo. milij. nepodnošljivom mekoćom sa ove strane. sve vrijeme. dugu. užasno.

zoran osrećak

NEMA RAZLIKE

zaboravljen, kao što će se tek desiti. jasnije da obnavljaš gradivo, čega se sve ne bi sjetila. rukopis iscuri u prazno i odbije se kao poljubac moja draga još

manje. i prije, nego bilo šta se dogodi, ako je doista tako da se ne zna, kome se i koliko povjeravaš. nema razlike u potapanju tijela. u imenovanju tame. pismo se i onako

rasipa i sve odlaže. upakovano u plitke kože slično očekivanom trenutku koji se ne ukazuje ali se prepoznaje. dubokim letom i ne zaustavlja se unutra.

DRUIDI

zaista, čvrsto se drže, iznutra obloženi čistom vegetacijom sna. ničeg što prazninu dodiruje i kit. i suše violinu sasvim u zaboravljenom ljetopisu. a niti prije ni

poslije toga. jedva primjetno sa drugih mjesteta. ukazuje se melanholičan natpis više i samo se čini da se pomjera. poput makaza u praznom. natrag i u sebe. ili drugačije

savijen u živu šifru zakopčanu mesom.